

CLEMENS ALEXANDRINUS (*QDS* 25.4)
PLATONIS *APOLOGIAE* (30E) INTERPRES

Miseram hominum condicionem pravis motibus vitiisque in diversa distractorum luculenter exponens Clemens Alexandrinus in libello qui *quisnam dives salutem consequi possit* (= *QDS* 25.4) inscribitur acerrimam in mentibus persecutionem, quam vocat, aerumnis curisve inflictam (1) platonicis imaginibus coloribusque usus illustrat: Clemens enim avari animum "saevorum amorum rabie furem" effingit, Plato animum ipsum a peccatis velut "saavis amoribus" absolvi dicit (*Phaed.* 81A), tamquam si quis fugiat "dominum rabie furem ac saevum", ut senex ille suavissimus Cephalus (*Resp.* 1.329E) iam ad maiora intentus. Quos locos O. Stählin et L. Früchtel in Clementis operibus edendis expresserunt (2). Sed equi imago ibidem per transennam inducta, qui "ad furiosa studia explenda cruentatur animi motibus tamquam stimulis (κέντροις... ἐξαιμάσσηται)" (*QDS* 25.4) e notissimo illo exemplo in *Phaedro* insculpto pendere videtur, cum praesertim "equus plenus fiat stimulis (κέντρων) ... cupiditatum" (253E, cf. 251E, 253E), "auriga autem cruentaverit (κατήμαξεν)" cupidi voluptatum equi "maledicam linguam ac malas" (254E), quo dialogo Plato 'furorem' mentis ac 'studium' tum ad turpia tum ad divina conversum vario modo exprimit (244A-245C, 248B, 249D, 251D). Sed ab eiusdem *Apologia* (30E) Clemens mutuatus videtur comparisonem "animi motuum" cum "stimulis tabanisve qui adfligunt" (κέντροις ἢ μύωψι τοῖς προ<σ>κειμένοις) hominis mentem (*QDS* 25.4): sicut eum qui "adfligat (προσκέιμενον) civitatem tamquam... equum... ὑπὸ μύωπός τινος suscitandum, Deus constituit" Socratem "civitatem adflicturum (προστεθηκέναι)" (*Apol.* 30E), qui locus 'προ<σ>κειμένοις' verbum in *QDS* 25.4 emendandum suadet (3). Clemens vero, cupidi hominis "animum... cruentari tamquam κέντροις ἢ μύωψι quae ipsum adfligant" describens, non modo Platonis *Phaedrum* ve-

(1) De intimo animi discidio ac bello vide *Rom.* 7.23 sg.; *corp. Herm.* fr. 2b.6 (A.-J. Festugière, III, 14) ipsumque Clementem (*QDS* 25.3-7; *Strom.* II.20.120.2 sg., IV.6.36.2).

(2) GCS III², 176.

(3) Ut in *Strom.* II.20.120.3.

rum etiam *Apologiam Socratis* (30E) significavit: nam in priore libello κέντρον, in altero μύωψ apparet. Immo, nominum vim distinguens (verba enim quae eadem significarent frustra iterasset), cum κέντρον Latino sermone 'stimulus', μύωψ vero et 'stimulus' et 'tabanus' sit, 'μύωψ' verbum in platonica *Apologia Socratis* expressum 'tabanum' interpretari videtur. Clemens igitur, adsidue Platonis opera evolvens (4), *Apologiae* loci, de quo alteri alteram praebent sententiam (5), diligens ac fide dignus interpret existit.

CAROLUS NARDI

(4) Cf., e. gr., D. Wyrwa, *Der christliche Platonaneignung in den Stromateis des Clemens von Alexandrien*, Berlin 1983.

(5) Inter plurimos interpretes Fr. Acri (Firenze 1943, 108), Fr. Ballotto (Treviso 1957, 97 et adn. 1), V. Stazzone (Brescia 1981¹², 38) "stimulum", M. Croiset (Paris 1920, 158 et adn. 1), M. Valgimigli (Bari 1964, 89), H. North Fowler (London-Cambridge Mass. 1966, 113) "tabanum" intellexerunt. De hac re virorum doctorum sententiis expositis breviter disseruit N. Casini (*Platone. L'Apologia di Socrate*, Firenze 1963, 113 sg.).